

Козлова В.О.кандидат економічних наук,
доцент кафедри фінансів, обліку та оподаткування
Національного авіаційного університету**Сокольніцький Ю.І.**здобувач вищої освіти
освітньо-наукового ступеня «Доктор філософії»
Національного авіаційного університету**Петух А.С.**здобувач вищої освіти освітнього ступеня «Бакалавр»
Національного авіаційного університету**Kozlova Viktoriia, Sokolnytskyi Yurii, Pietukh Anastasiia**
National Aviation University**НЕПРАЦЮЮЧІ БАНКІВСЬКІ КРЕДИТИ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ:
ДІАГНОСТИКА ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ ЇЇ ВИРІШЕННЯ****NON-PERFORMING BANK LOANS OF ECONOMIC ENTITIES:
DIAGNOSIS OF THE PROBLEM AND WAYS TO SOLVE IT**

У статті встановлено, однією з найголовніших проблем банківської системи України є зростання обсягів і частки непрацюючих кредитів. Кількісні оцінки *NPL* значно варіюють між банками різних груп. Визначено причини існування проблеми непрацюючих кредитів: об'єктивні та суб'єктивні. Для вирішення проблеми непрацюючих кредитів банкам запропоновано ряд заходів, серед яких: удосконалення внутрішніх системи управління кредитними ризиками, механізми раннього реагування, фінансова реструктуризація, стрес-тестування найбільших позичальників банків. Банкам із високим рівнем *NPL* запропоновано створюватися підрозділ роботи з непрацюючими активами, визначено його функції. Показано, що регуляторні дії НБУ спрямовані на упередження створення нових дисбалансів на грошово-кредитному ринку і зниження існуючих. Після завершення воєнного стану банківським установам другого рівня запропоновано актуалізувати стратегії скорочення *NPL*.

Ключові слова: банківські кредити, непрацюючі, суб'єкти господарювання, діагностика, економічна діяльність, вид.

The article establishes that one of the most important problems of the banking system of Ukraine is the growth of the volume and share of non-performing loans. Quantitative estimates of *NPLs* vary significantly between banks of different groups - the worst is the situation in Privatbank and other state-owned banks, the best is in banks with private domestic and foreign capital. The reasons for the existence of the problem of non-performing loans are determined: objective (external shocks, the long war with the Russian Federation) and subjective (low quality of risk management, lack of credit policy, abuse during the granting of loans, inadequate assessment of collateral, insufficient diversification of loan portfolios, significant concentration of loans in types of economic activity with unfavorable conjuncture). In order to solve the problem of non-performing loans, banks are suggested to improve their internal risk management systems, timely assess and forecast the credit risk of borrowers on a consolidated basis, taking into account related parties, implement mechanisms for early response to the deterioration of the borrower's affairs, apply financial restructuring procedures in a timely and balanced manner, conduct an annual stress testing of the largest bank borrowers. Banks with a high level of *NPLs* are proposed to create a non-performing assets unit as part of the risk management unit, the functions of which are: preparing conclusions on risks for credit decisions; credit monitoring; valuation of pledged property; checking its availability and condition; assessment of credit risk; supporting the calculation of the bank's reserves for expected credit losses. It is shown that the NBU's regulatory actions are aimed at preventing the creation of new imbalances in the monetary market and reducing existing ones, supporting the smooth functioning of the banking system in the conditions of martial law. It was established that mandatory requirements for banks are the use of audited financial statements to assess the credit risk of large debtors and groups, and its continuous monitoring. After the end of martial law, second-tier banking institutions were asked to update their *NPL* reduction strategies.

Key words: bank loans, non-working, economic entities, diagnostics, economic activity, type.

Постановка проблеми. В умовах воєнного стану проблема управління кредитами банківських установ та їх клієнтів набуває особливої гостроти з огляду на руйнування майна через військові дії та обстріли, втрату контролю на тимчасово окупованих територіях тощо. Погіршення фінансового стану банківських установ є результатом зниження якості активів та їх знецінення, що призводить до зменшення надходжень, а в поєднанні з формуванням додаткових резервів – до виникнення збитковості. Банк в проблемному стані може відновити свою кредитну активність на до-кризовому рівні, але йому дуже складно залучити ресурси в інвесторів (існуючих та нових акціонерів), якщо не переконає їх у перспективі виходу з кризи. Обтяження у формі проблемних активів, в основному кредитів та вкладень в цінні папери, не дозволяє банку повернутися до нормальної роботи. Вихід може бути лише через санацію активів різними шляхами. В умовах системної кризи банки не можуть подолати цю проблему без допомоги ззовні: в одному випадку – з боку материнської компанії, в іншому – з боку держави. Наявність високого рівня проблемних банківських кредитів створює системний ризик, що загрожує нормальному функціонуванню фінансової системи, і вимагає розробки превентивних і санаційних заходів, проведення їх реструктуризації, що обумовлює актуальність теми статті.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Проблематика управління кредитним портфелем банківських установ знаходиться у центрі уваги багатьох учених. Проблеми та ризики банківського кредитування суб'єктів господарювання Макаренко Ю.П., Чичмар О.Ю. зводять до такого: скорочення кількості банківських установ та обсягів кредитування, погіршення якості кредитного портфеля, зростання процентних ставок за кредитами [1, с. 24]. На думку Варцаба В.І. вибір методів та напрямів управління проблемними кредитами банків має забезпечуватись як на державному рівні, так і на рівні окремих установ [2, с. 103].

Слід наголосити на відсутності єдності у термінології, коли паралельно вживаються різні прикметники до терміну «кредит»: проблемний, недіючий, непрацюючий тощо. Затворницький К.С. оперує поняттям проблемної кредитної заборгованості, акцентуючи увагу на необхідності попередження, ідентифікації, реструктуризації та ліквідації проблемних кредитів [3, с. 185]. Учений зауважує, що банки будь-якої країни невзможі повністю позбутися проблемної заборгованості, тому їх зусилля спрямовані на її максимальне скорочення. До причин виникнення проблемних кредитів

відносять: падіння довіри до банків; протиріччя інтересів банківських установ, їх клієнтів та держави, складність досягнення компромісів тощо. Волкова Н.І., Вінгора Д.С. головним завданням роботи з проблемними кредитами вважають відпрацювання алгоритмів взаємодії підрозділів у разі виникнення їх ознак і розробку варіантів поведінки залежно від ступеня ефективності застосовуваних заходів [4, с. 41]. Рибак О.М., Пуськов Д.О. пропонують механізм мінімізації рівня проблемних кредитів на основі їх реструктуризації [5, с. 68] як процедури удосконалення упорядкованих правил та єдиних вимог до організаційних засад її впровадження. Яремко І.Й., Заворітній М.В. розглядають кредитний моніторинг в банківських установах як спосіб попередження виникнення проблемної заборгованості [6, с. 348], оскільки ефективна діяльність служби кредитного моніторингу в банку є гарантом виконання завдань та досягнення цілей які прямо та опосередковано впливають на кредитні ризики банку та формування резервів. В основу зниження кредитних ризиків Ільчук В., Шпомер Т. пропонують покласти прийняття інноваційних рішень, спрямованих на позитивні зміни в інституційній інфраструктурі шляхом її модернізації, а також покращення функціонування кредитного ринку і якості надання кредитних послуг [7, с. 188]. Мельник О.О. визначає непрацюючі кредити (*NPL – non performing loan*) як позику, де позичальник перебуває у дефолті через несплату запланованих платежів протягом певного періоду (від 90 до 180 днів) у частині основного боргу або відсотків [8, с. 75]. Високо оцінюючи науковий доробок зазначених авторів, слід визнати потребу подальшого дослідження шляхів регулювання проблеми непрацюючих кредитів.

Мета статті – проведення діагностики стану і причин виникнення **непрацюючих** банківських кредитів суб'єктів господарювання для обґрунтування механізмів управління ними.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Існування непрацюючих кредитів є наслідком фінансових криз та низьких стандартів кредитування. Юридичне визначення непрацюючих кредитів містить Положення про регулювання діяльності Фонду часткового гарантування кредитів у сільському господарстві [9] як кредиту, за яким банк пред'явив Фонду письмову вимогу про сплату грошової суми відповідно до наданої гарантії, та який визнаний непрацюючим відповідно до нормативно-правового акту Національного банку України та/або внутрішніх нормативних документів банківської установи.

Європейський центральний банк розробив Керівні принципи для банків щодо непрацюючих кредитів (20.03.2017), а Європейський орган

банківського нагляду видав Настанову щодо управління непрацюючими та реструктуризованими експозиціями (EBA/GL/2021/03/23) [10].

Проблемні кредити є частиною проблемних активів, організація управління якими унормована Постановою Правління НБУ [11]. Принципами організації є: економічна доцільність; пріоритетність; своєчасність; структурованість; адекватність; усебічність та комплексність; ефективність; моніторинг. Зазначені принципи різною мірою відносяться до окремих видів активів. Щодо кредитів, слід зупинитися на принципі адекватності, який встановлює, що організований банком процес управління має забезпечити пріоритетне спрямування банком фінансових, часових та людських ресурсів на кредити з найбільшою вартістю/найбільшою експозицією під ризиком та найбільшим розміром кредитного ризику. Критерієм віднесення банку до такого, що має значний рівень проблемних активів, є перевищення 5% показниками співвідношення: загальної суми боргу за кредитами, наданими юридичним та фізичним особам, які класифіковані як непрацюючі активи, до загальної суми боргу за кредитами, наданими юридичним та фізичним особам; балансової вартості стягнутого майна до загальної суми боргу за кредитами, наданими юридичним та фізичним особам, та балансової вартості стягнутого майна. Виключення становить ситуація, коли у банку одночасно співвідношення загальної суми боргу за кредитами, наданими юридичним та фізичним особам, до загальної суми боргу за активними операціями банку (за винятком активів, за якими PD дорівнює "0" згідно з вимогами Положення № 351) не перевищує 10%.

У Положенні про визначення банками України розміру кредитного ризику за активними банківськими операціями зазначається, що непрацюючими є такі активи: кредити, отримані позичальниками – юридичними особами, які відносяться до 10 класу; контрагенти за дебіторською заборгованістю – строк погашення якої згідно з умовами договору не перевищує трьох місяців і відноситься до 2 класу; інші боржники/контрагенти – 5 клас.

Банк розраховує кредитний ризик із урахуванням вартості застави, яка є прийнятним забезпеченням. Принципами розрахунку резервів за кредитними операціями з метою зменшення кредитного ризику є: безперешкодне стягнення, справедлива оцінка; наявності і збереження застави; належного захисту банком своїх інтересів як кредитора. Банк із метою розрахунку розміру кредитного ризику за непрацюючим активом, заставою/забезпеченням на підставі права довірчої власності за яким є майно/майнові права, бере до розрахунку їх вартість у процентах, наведених у табл. 1.

За часткою непрацюючих кредитів у розрізі груп банків протягом 2006–2022 років лідирує Приватбанк із середнім значенням 35,2% (табл. 2).

Після націоналізації Приватбанку у 2016 р. було проведено рекласифікацію активів, результатом чого стало визнання частки *NPL* станом на 01.01.2017 у розмірі 76,7% проти 14,6% станом на 01.01.2016. Протягом 2017–2022 років вона скоротилася з 87,6% до 69,2%. Частка *NPL* державних банків протягом 2006–2022 років зросла з 6,8% до 41,1% при середньому значенні 26,0%. Незважаючи на тенденцію до зрос-

Таблиця 1

Проценти від вартості застави, які враховуються для зменшення кредитного ризику за непрацюючими кредитами

Вид застави	Термін від визнання активу непрацюючим, днів	Процент, %
– майнові права на банківські метали; – нерухоме майно; – земельні ділянки; – іпотечні облігації; – транспортні засоби, у т.ч. легкові автомобілі; – об'єкти у формі цілісного майнового комплексу; – устаткування; – товари обороті або в переробці; – цінні папери; – біологічні активи	1-730	100
	731-1095	70
	1096-1460	50
	від 1461 днів	0
– незавершене будівництво	1-180	100
	181-270	70
	271-365	50
	від 366 днів	0

Джерело: побудовано за даними [12]

тання проблемних кредитів банки з вітчизняним та іноземним приватним капіталом мають нижчий рівень показника NPL – його середнє значення становить відповідно за весь аналізований період – 14,8% і 16,7%, а станом на 01.01.2023 – відповідно 23,6% і 18,9%.

Проблема NPL у банківській системі України загострилася у 2015-2017 роках через три основні причини: системна діагностика якості активів банків, проведена НБУ за методикою AQR (*Asset Quality Review*), посилення вимог до визнання NPL відповідно до міжнародних практик у Положенні про визначення банками України розміру кредитного ризику за активними банківськими операціями, затверджену Постановою Правління Національного банку України від 30.06.2016 № 351; визнання непрацюючих кредитів Приватбанку після націоналізації.

Протягом 2018-2021 років обсяг непрацюючих кредитів зменшився майже на 200 млн. грн., а їх частка скоротилася із 56,03% до 43,36%, у т.ч. за кредитами в національній валюті із 56,95% до 40,14%, в іноземній – із 55,02% до 28,89% (табл. 3). Значна кількість банків сформувала достатній рівень резервів під NPL та скоротила частку проблемної заборгованості на балансі, намітилася тенденція до ліквідації дисбалансів у банківській системі України. Проте у наступні періоди 2022–2023 років ситуація погіршилася через повномасштабне військове вторгнення росії в Україну, оскільки наслідками

війни є економічна криза, енергетичний терор країни-агресора, руйнування активів та заставного майна, скорочення доходів суб'єктів господарювання та погіршення їх платоспроможності, зниження спроможності клієнтів обслуговувати кредити, погіршення якості кредитних портфелів банків та збільшення відрахувань у резерви на можливі втрати за кредитними операціями.

Станом на 01.01.2023 року частка NPL у банківському секторі зросла до 42,87%, станом на 01.01.2023 до 43,36%. Близько 75% їх вартості сконцентровано в державних банках, зокрема понад 40% припадає на Приватбанк. Станом на 01.01.2023 найвищу частку NPL мають: Приватбанк (69,2%), Ідея-банк (64%), Ощадбанк та Укрексімбанк (43–47%), А-банк (39%), Альфа-банк та Кредит Дніпро (31–32%), Укргазбанк (28,2%). В інтервалі 23–25% сконцентрована частка NPL у чотирьох банках: ПУМБ, ТАСкомбанк, Кредобанк, Сітібанк.

Підходи до оцінки кредитного ризику відповідно до Постанови № 351 ґрунтуються на принципах і рекомендаціях Базельського комітету з банківського нагляду на основі врахування таких компонентів: EAD – експозиція під ризиком, PD – імовірність дефолту боржника/контрагента, LGD – втрати в разі дефолту. EAD дорівнює боргу за активом, який перебуває під ризиком дефолту боржника/контрагента, і розраховується шляхом збільшення балансової вартості активу на суму сформованого за ним

Таблиця 3

Динаміка банківських кредитів суб'єктам господарювання, у т.ч. непрацюючих

Кредити	Одиниця виміру	Усього						
		01.01.2018	01.01.2019	01.01.2020	01.01.2021	01.01.2022	01.01.2023	01.02.2023
Всього, у т.ч.	млн	892900	959601	847259	795405	835658	847586	840329
непрацюючі кредити	грн	500263	535770	456074	371157	301665	363321	364374
частка непрацюючих кредитів	%	56,03	55,83	53,83	46,66	36,10	42,87	43,36
у тому числі:								
в національній валюті – всього, у т.ч.:	млн	465842	490973	462315	454052	535742	553776	548275
непрацюючі кредити	грн	265284	268856	247360	225035	215034	254944	255648
частка непрацюючих кредитів	%	56,95	54,76	53,50	49,56	40,14	46,04	46,63
в іноземній валюті – всього, у т.ч.:	млн	427058	468629	384944	341353	299917	293810	292054
непрацюючі кредити	грн	234979	266913	208714	146121	86631	108378	108726
частка непрацюючих кредитів	%	55,02	56,96	54,22	42,81	28,89	36,89	37,23

Джерело: побудовано за даними [14]

резерву, а також збільшення/зменшення на суму дисконту та/або уцінки/премії.

Питома вага непрацюючих кредитів у сумі експозиції під ризиком (табл. 4) станом на 01.02.2023 (43,13%) вище, ніж у залишках заборгованості клієнтів (39,3%). При цьому цей висновок поширюється на *NPL* і в національній валюті (46,19% проти 41,86%), і в іноземній валюті (37,26% проти 34,57%). Загалом рівень *NPL* в іноземній валюті є нижчим порівняно з національною.

До складу *NPL* входить значний обсяг великих кредитів, сконцентрованих за певними видами економічної діяльності (табл. 5).

На шість банків приходить 55,61% усіх *NPL*, у т.ч. у національній валюті 70,17%, в іноземній - 23,10%. На Приватбанк припадає 44,07% всіх великих портфельів *NPL* по системі, у т.ч. у національній валюті 63,80%, в іноземній - 23,10%. Що стосується видів економічної діяльності, то найбільша питома вага припадає на роздрібну торгівлю, крім торгівлі автотранспортними засобами та мотоциклами, - 29,78% всього, у т.ч. у національній валюті - 43,11%. Цей портфель у сумі 92953,5 млн. грн. повністю знаходиться на балансі Приватбанку. Другою за рівнем *NPL* є оптова торгівля, крім торгівлі автотранспортними засобами та мотоциклами, на яку припадає - всього 12,21%, у т.ч. в національній валюті - 14,84%, в іноземній - 6,33%. Третім за рівнем проблемності видом економічної діяльності є операції з нерухомим майном, на який приходить 7,26% *NPL* від загальних по системі, у т.ч. в національній валюті - 8,78%, в іноземній - 3,85%.

Незважаючи на об'єктивні обставини, пов'язані з війною, до внутрішніх проблем банківської системи, що обумовлюють перетворення працюючих кредитів на непрацюючі, слід віднести: низькі стандарти кредитування, порушення лімітів концентрації боргів, кредитування пов'язаних осіб, значні обсяги кре-

дитування в іноземній валюті та пов'язані із цим масові дефолти позичальників - суб'єктів господарювання; значна концентрація *NPL* на великих кредитах; низька якість або недостатність застав та іншого кредитного забезпечення; належність боржника до галузей, які страждають від несприятливої кон'юнктури ринку; відсутність операційної діяльності при отриманні кредиту; неприйнятне боргове навантаження при наявності операційної діяльності при отриманні позики.

Велика питома вага *NPL* у банківській системі України загрожує національній безпеці, порушує фінансову стабільність та ускладнює фінансування реального сектора економіки. Указом Президента України від 24 березня 2015 року № 170/2015 створено Раду з фінансової стабільності (РФС) як міжвідомчий орган. У полі зору РФС знаходяться питання низької ефективності менеджменту державних банків, оскільки окрім високих банківських ризиків зростають фіскальні ризики через значні бюджетні витрати на підтримку достатності їх регулятивного капіталу банків [16].

Основні рекомендації РФС стосуються вирішення проблеми *NPL* на основі механізмів, передбачених Законом України "Про фінансову реструктуризацію" [17], передусім за рахунок великих кредитів, які перевищують 5% від регуляторного капіталу державних банків з урахуванням фінансових зобов'язань усіх пов'язаних осіб та наслідків трансфертного ціноутворення. Рішення про фінансову реструктуризацію має проводитися на основі порівняння з іншими альтернативами, передусім стягненням застави, на основі консолідованої фінансової звітності від боржників, з урахуванням залучення до процесу всіх юридичних осіб, прямо чи опосередковано профінансованих за рахунок кредиту, що підлягає реструктуризації. Обов'язковою умовою проведення фінансової реструктуризації є бажання пози-

Таблиця 4

Стан якості банківських кредитів, наданих суб'єктам господарювання станом на 01.02.2023

Показник	Од. виміру	Залишки заборгованості клієнтів			Сума експозиції під ризиком		
		усього	валюта		усього	валюта	
			національна	іноземна		національна	іноземна
Всього кредити, у т.ч.	Млн. грн.	794199,7	515026,5	279173,2	851610,2	559150,9	292459,3
непрацюючі		312109,1	215595,7	96513,4	367258,3	258294,4	108963,9
Питома вага непрацюючих кредитів	%	39,30	41,86	34,57	43,13	46,19	37,26

Джерело: побудовано за даними [15]

Таблиця 5

**Кредитні портфелі NPL банківських установ, сконцентрованих
за одним видом економічної діяльності більше 5 млрд грн. станом на 01.02.2023**

Показник	Залишки заборгованості клієнтів, тис. грн.			Структура, %		
	усього	валюта		усього	валюта	
		націо- нальна	іноземна		націо- нальна	іно- земна
Банківські установи						
АТ «Ощадбанк»	23077346	7873574	15203772	7,39	3,65	15,75
АТ «Райффайзен Банк»	6164305	3128969	3035336	1,98	1,45	3,14
АТ КБ «ПриватБанк»	137545801	137545073	728	44,07	63,80	0,00
АТ «ПУМБ»	575173	559078	16095	0,18	0,26	0,02
АТ «КРЕДІ АГРИКОЛЬ БАНК»	911535	168278	743257	0,29	0,08	0,77
АБ «УКРГАЗБАНК»	5300721	2005033	3295688	1,70	0,93	3,41
Разом	173574880	151280005	22294875	55,61	70,17	23,10
Всього по системі	312109110	215595704	96513405	100,00	100,00	100,00
Види економічної діяльності						
Сільське господарство, мисливство та надання пов'язаних із ними послуг	5984654	5284926	699728	1,92	2,45	0,73
Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря	13149142	2013445	11135696	4,21	0,93	11,54
Оптова торгівля, крім торгівлі автотранспортними засобами та мотоциклами	38110277	32002535	6107742	12,21	14,84	6,33
Роздрібна торгівля, крім торгівлі автотранспортними засобами та мотоциклами	92953537	92953537	0	29,78	43,11	0,00
Операції з нерухомим майном	22650964	18936189	3714775	7,26	8,78	3,85
Виробництво харчових продуктів	726306	89373	636933	0,23	0,04	0,66
Разом	173574880	151280005	22294875	55,61	70,17	23,10
Всього по системі	312109110	215595704	96513405	100,00	100,00	100,00

Джерело: побудовано за даними [15]

чальника/боржника співпрацювати з банком. У протилежній ситуації, яка супроводжується браком прозорості у діяльності позичальника/боржника, викривленням інформації про його фінансовий стан, або ненаданням інформації кредитору у повному обсязі і у встановлені терміни, процес реструктуризації має бути негайно припинений, натомість мають вживатися юридичні заходи із примусового стягнення боргу. Іншими принципами фінансової реструктуризації є: узгодженість, внесення засновниками власних коштів або інших активів, посилений моніторинг, включення представників банків до складу наглядових рад позичальника/боржника, координація дій кредиторів-державних банків між собою і з приватними банками, залучення до розробки планів фінансової реструктуризації спеціалізованих груп фахівців банків, звітування державних банків про результати роботи з проблемною заборгованістю двічі на рік перед НБУ і Міністерством фінансів України.

Висновки з проведеного дослідження.

1. Починаючи з 2015 року однією з найголовніших проблем банківської системи України є зростання обсягів і частки непрацюючих кредитів. Кількісні оцінки *NPL* значно варіюють між банками різних груп – найгіршою є ситуація у Приватбанку та інших державних банків, кращою – у банків із приватним вітчизняним та іноземним капіталом. Причини існування проблеми непрацюючих кредитів можна поділити на об'єктивні (зовнішні шоки, тривала війна з РФ) та суб'єктивні: низька якість ризик-менеджменту, невиваженість кредитної політики, зловживання під час надання кредитів, неадекватна оцінка застави, недостатня диверсифікація кредитних портфелів, значна концентрація кредитів у видах економічної діяльності з несприятливою кон'юнктурою;

2. Для вирішення проблеми непрацюючих кредитів банкам необхідно удосконалити внутрішні системи управління ризиками,

своєчасно оцінювати і прогнозувати кредитний ризик позичальників на консолідованій основі з урахуванням пов'язаних осіб, впроваджувати механізми раннього реагування на погіршення справ у позичальника, своєчасно і зважено застосовувати процедури фінансової реструктуризації, проводити щорічне стрестестування найбільших позичальників банків; 3. Банкам із високим рівнем *NPL* запропоновано створюватися підрозділ роботи з непрацюючими активами у складі підрозділу з управління ризиками, функціями якого є: підготовка висновків щодо ризиків для ухвалення кредитних рішень; кредитний моніторинг; оцінка заставленого майна; перевірка його наявності та стану; оцінка кредитного ризику; супроводження розрахунку резервів банку під очікувані кредитні збитки; 4. Регуляторні дії НБУ

спрямовані на упередження створення нових дисбалансів на грошово-кредитному ринку і зниження існуючих, підтримку безперебійного функціонування роботи банківської системи в умовах воєнного стану. Обов'язковими вимогами для банків є використання аудитованої фінансової звітності для оцінки кредитного ризику великих боржників та груп, проведення його безперервного моніторингу. Після завершення воєнного стану банківські установи другого рівня, передусім державні, матимуть актуалізувати стратегії скорочення *NPL* відповідно до рекомендацій Ради з фінансової стабільності.

Метою подальших досліджень є удосконалення системи раннього реагування банків на виникнення проблемної кредитної заборгованості.

Список використаних джерел:

1. Макаренко Ю.П., Чичмар О.Ю. Проблеми та ризики кредитування юридичних осіб комерційними банками України. *Інвестиції: практика та досвід*. 2018. № 4. С. 22–26.
2. Варцаба В.І. Проблеми та напрями підвищення якості кредитних портфелів українських банків у реаліях часу. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Економіка*. 2022. Вип. 1. С. 98–104.
3. Затворницький К.С. Управління проблемними кредитами банків. *Причорноморські економічні студії*. 2020. Вип. 51. С. 181–188.
4. Волкова Н.І., Віньгора Д.С. Проблемна кредитна заборгованість банків України: сучасний стан та напрями її подолання. *Modern economics*. 2020. № 23. С. 37–43.
5. Рибак О.М., Пуськов Д.О. Реструктуризація проблемних кредитів банків в умовах кризових явищ. *Інноваційна економіка*. 2020. № 3–4. С. 65–70.
6. Яремко І.Й., Заворітній М.В. Кредитний моніторинг в комерційних банках як спосіб попередження виникнення проблемної заборгованості. *Молодий вчений*. 2021. № 4(2). С. 345–349.
7. Ільчук В., Шпомер Т. Проблеми розвитку інституційної складової інфраструктурного забезпечення функціонування кредитного ринку України. *Проблеми і перспективи економіки та управління*. 2021. № 3. С. 176–189.
8. Мельник О.О. Управління непрацюючими кредитами банківської системи України як фактор ефективного кредитування економіки. *Вчені записки Таверійського національного університету імені В.І. Вернадського. Серія: Економіка і управління*. 2020. Т. 31 (70), № 3 (2). С. 68–76.
9. Про затвердження Положення про регулювання діяльності Фонду часткового гарантування кредитів у сільському господарстві: Постанова Національного банку України від 19.08.2022 № 184. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0184500-22/ed20220819#n21> (дата звернення: 14.03.2023).
10. European Banking Authority (EBA). Guidelines on management of non-performing and forborne exposures. URL: <https://www.eba.europa.eu/regulation-and-policy/credit-risk/guidelines-on-management-of-non-performing-and-forborne-exposures> (дата звернення: 15.03.2023).
11. Про затвердження Положення про організацію процесу управління проблемними активами в банках України: Постанова Національного банку України від 18.07.2019 № 97. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0097500-19/ed20190718#n44> (дата звернення: 16.03.2023).
12. Про затвердження Положення про визначення банками України розміру кредитного ризику за активними банківськими операціями: Постанова Національного банку України від 30.06.2016 № 351. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0351500-16#Text> (дата звернення: 17.03.2023).
13. Дані про обсяги кредитів та частку непрацюючих кредитів у розрізі банків України з 2006 року. URL: https://bank.gov.ua/ua/file/download?file=Data_NPLs_2023-02-01.xlsx (дата звернення: 18.03.2023).
14. Обсяги активних операцій та частка непрацюючих активів в цілому по системі. URL: https://bank.gov.ua/files/stat/NPL_AO_2023-02-01.xlsx (дата звернення: 19.03.2023).
15. Розподіл кредитів, наданих суб'єктам господарювання в національній та іноземній валютах за видами економічної діяльності, що класифікуються за розділами, з них непрацюючих у визначенні, наведеному в Положенні № 351 станом на 1 лютого 2023 року. URL: https://bank.gov.ua/files/stat/Loans_KVED_2023-02-01.xlsx (дата звернення: 20.03.2023).

16. Рекомендації (принципи) Ради з фінансової стабільності щодо роботи банків державного сектору із непрацюючими кредитами (NPLs). URL: https://mof.gov.ua/storage/files/pryntsyru_restrukturyzatsiyi.pdf (дата звернення: 21.03.2023).
17. Про фінансову реструктуризацію: Закон України від 14.06.2016 № 1414-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1414-19?find=1&text=%D0%B1%D0%B0%D0%BD%D0%BA#w1_1 (дата звернення: 22.03.2023).

References:

1. Makarenko Yu.P., Chychmar O.Yu. (2018) Problemy ta ryzyky kredytuvannya yurydychnykh osib komertsiiynymy bankamy Ukrainy [Problems and risks of lending to legal entities by commercial banks of Ukraine]. *Investytsii: praktyka ta dosvid*, vol. 4, pp. 22–26.
2. Vartsaba V.I. (2022) Problemy ta napriamy pidvyshchennia yakosti kredytnykh portfeliiv ukrainskykh bankiv u realiiakh chasu [Problems and directions of improving the quality of credit portfolios of Ukrainian banks in the realities of time]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho universytetu. Seriiia : Ekonomika*, vol. 1, pp. 98–104.
3. Zatvornytskyi K.S. (2020) Upravlinnia problemnymy kredytamy bankiv [Management of problematic bank loans]. *Prychornomorski ekonomichni studii*, vol. 51, pp. 181–188.
4. Volkova N.I., Vinhora D.S. (2020) Problemna kredytna zaborhovanist bankiv Ukrainy: suchasnyi stan ta napriamy yii podolannia [Problematic credit debt of Ukrainian banks: current state and ways to overcome it]. *Modern economics*, vol. 23, pp. 37–43.
5. Rybak O.M., Puskov D.O. (2020) Restrukturyzatsiia problemnykh kredytiv bankiv v umovakh kryzovykh yavlyshch [Restructuring of problematic bank loans in the context of crisis phenomena]. *Innovatsiina ekonomika*, vol. 3–4, pp. 65–70.
6. Iaremko I.Y., Zavoritnii M.V. (2021) Kredytnyi monitorynh v komertsiiynykh bankakh yak sposib poperedzhennia vynyknennia problemnoi zaborhovanosti [Credit monitoring in commercial banks as a way to prevent problem debt]. *Molodyi vchenyi*, vol. 4(2), pp. 345–349.
7. Ilchuk V., Shpomer T. (2021) Problemy rozvytku instytutsiinoi skladovoi infrastruktorno ho zabezpechennia funktsionuvannia kredytnoho rynku Ukrainy [Problems of the development of the institutional component of infrastructural support for the functioning of the credit market of Ukraine]. *Problemy i perspektyvy ekonomiky ta upravlinnia*, vol. 3, pp. 176–189.
8. Melnyk O.O. (2020) Upravlinnia nepratsiuiuchymy kredytamy bankivskoi systemy Ukrainy yak faktor efektyvnoho kredytuvannia ekonomiky [Management of non-performing loans of the banking system of Ukraine as a factor of effective lending to the economy]. *Vcheni zapysky Tavriiskoho natsionalnoho universytetu imeni V. I. Vernadskoho. Seriiia: Ekonomika i upravlinnia*, no. 31 (70), vol. 3 (2), pp. 68–76.
9. National Bank of Ukraine (2022) Pro zatverdzhennia Polozhennia pro rehuliuвання diialnosti Fondu chastkovoho harantuvannia kredytiv u silskomu hospodarstvi [On the approval of the Regulation on the regulation of the activity of the Fund for the partial guarantee of loans in agriculture]. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0184500-22/ed20220819#n21> (accessed 14.03.2023).
10. European Banking Authority (2021) Guidelines on management of non-performing and forborne exposures. Available at: <https://www.eba.europa.eu/regulation-and-policy/credit-risk/guidelines-on-management-of-non-performing-and-forborne-exposures> (accessed 15.03.2023). [in English]
11. National Bank of Ukraine (2019) Pro zatverdzhennia Polozhennia pro orhanizatsiiu protsesu upravlinnia problemnymy aktyvamy v bankakh Ukrainy [On the approval of the Regulation on the organization of the process of managing problem assets in banks of Ukraine]. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0097500-19/ed20190718#n44> (accessed 16.03.2023).
12. National Bank of Ukraine (2016) Pro zatverdzhennia Polozhennia pro vyznachennia bankamy Ukrainy rozmiru kredytnoho ryzyku za aktyvnymy bankivskymy operatsiiamy [On the approval of the Regulation on the determination by banks of Ukraine of the amount of credit risk for active banking operations]. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0351500-16#Text> (accessed 17.03.2023).
13. National Bank of Ukraine (2023) Dani pro obsiahy kredytiv ta chastku nepratsiuiuchykh kredytiv u rozrizi bankiv Ukrainy z 2006 roku [Data on the volume of loans and the share of non-performing loans by Ukrainian banks since 2006]. Available at: https://bank.gov.ua/ua/file/download?file=Data_NPLs_2023-02-01.xlsx (accessed 18.03.2023).
14. National Bank of Ukraine (2023) Obsiahy aktyvnykh operatsii ta chastka nepratsiuiuchykh aktyviv v tsilomu po systemi [Volumes of active operations and the share of non-working assets in the system as a whole]. Available at: https://bank.gov.ua/files/stat/NPL_AO_2023-02-01.xlsx (accessed 19.03.2023).
15. National Bank of Ukraine (2023) Rozpodil kredytiv, nadanykh subiektam hospodariuvannia v natsionalnii ta inozemnii valiutakh za vydamy ekonomichnoi diialnosti, shcho klasyfikuiutsia za rozdilamy, z nykh nepratsiuiuchykh u vyznachenni, navedenom u Polozhenni № 351 stanom na 1 liutoho 2023 roku [Distribution of loans granted to business entities in national and foreign currencies by

types of economic activity, classified by sections, of which non-working as defined in Regulation No. 351 as of February 1, 2023]. Available at: https://bank.gov.ua/files/stat/Loans_KVED_2023-02-01.xlsx (accessed 20.03.2023).

16. Financial Stability Board (2018) Rekomendatsii (pryntsy) Rady z finansovoi stabilnosti shchodo roboty bankiv derzhavnoho sektoru iz nepratsiuiuchymy kredyamy (NPLs) [Recommendations (principles) regarding the work of public sector banks with non-performing loans (NPLs)]. Available at: https://mof.gov.ua/storage/files/pryntsy_restrukturyzatsiyi.pdf (accessed 21.03.2023).
17. Verkhovna Rada of Ukraine (2016) Pro finansovu restrukturyzatsiiu [About financial restructuring]. Available at: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1414-19?find=1&text=%D0%B1%D0%B0%D0%BD%D0%BA#w1_1 (accessed 22.03.2023).